



Писателят Григор Чернев

# ЛИТЕРАТУРАТА И КИНОТО СА КАТО СКАЧЕНИ СЪДОВЕ

● Хората на изкуството са малко встрани от застраховането не само от недоимък, а и поради липса на информация и навици

истиката и публицистиката се появяват редовно във всекидневния и специализирания печат, излъчват се по радиото и телевизията. Пише сценарии за документални филми. Автор е на книгите „Премного красота за един ден“ (1965), „Четиригълникът на екрана“ (1970), „Невена Коканова“ (1973), „Филмови територии“ (1974), „Панорама на българската култура“ (на английски, немски, испански и руски език, 1984), „Целулоидният Дон Кихот“ (1988), „Чешката следа у Вазов“ (2001), „Един българин в Прага“ (2003), „Соло за пишеща машина“ (2003), „Часовник“ (2003), „Кръг по циферблата“ (2004), „Една чехкиня в София“ (2006) и „Есента на заблудените влакове“ (2006). Представян е в „Антология на българската публицистика“ (1974), в други български и чуждоезични антологии, енциклопедии и сборници. Негови работи са преведени в периодични издания в чужбина.

Член е на СБП, СБФД и СБЖ. Участва в журита на наши и чужди фестивали. Избран е в ръководствата на творческите съюзи и за председател на Районния съвет за култура - район „Васил Левски“, София.

Носител на ордените „Кирил и Методий“ и „Червено знаме на труда“, както и на отличието „Златно перо“. Заслужил деятел на културата (1985). Печели наградата за публицистика на СБЖ (1977), за филмова критика на СБФД (1981), годишната награда на СБП (2004), Националната литературна награда „Богомил Нонев“ (2007) и други.

Григор Чернев е роден през 1934 г. в Омуртаг. Завършва гимназия в родния си град със златен медал (1953) и журналистика в Софийския университет (1958). Работи във в. „Народна младеж“, БНТ, „Българско видео“, както и в Министерския съвет като съветник по културните въпроси. Бил е главен редактор на вестниците „Народна култура“, „Софийско утро“ и „Българин“.

Започва да печата още от ученическите си години. Негови публикации в областта на филмовата и литературната критика, есе-

н Чернев, преди няколко години имах честта да присъствам на вашия 70-годишен юбилей, който се състоя в Дома на киното в София. В словото си тогава Николай Петев - председател на Съюза на българските писатели, ви представи като хармонична творческа личност, за която се борят няколко съюза - на писателите, журналистите и кинодейците. Честването бе съчетано и с премиера на единадесетата ви книга - „Кръг по циферблата“, определена от доц. д-р Севелина Гьорова като „публицистика в художествена проза, събра 10 есета за цифрите, в които излъква драматичното лице на съвременната ни действителност, представена от автора с приглушена тъга, с тънкоост и проникателност и човешка съпричастност“. В гласа на коя муза се вслушвате повече - днес и през годините?

В думите на Николай Петев вероятно има някакво доброжелателно преувеличение, но истина е, че литературните ми интереси и усилия се разпростират на по-широки тематични и жанрови полета. Сега. Както и преди години. На определени периоди акцентите се сменят, но аз никога не си запушвам ушите за гласа на „старата“ муза, увлечен единствено от изкушенията на новата. Преходът винаги е бил плавен, осъзнат, без късане на връзките, със забягване напред и връщане назад. Защото музата всъщност е една, но своенравна. Прилича на мен. Или аз на нея - все едно. А освен това каквото и да пиша, го пиша на една и съща пишеща машина - тя е ехо на паметта ми, на професионалните ми рефлексии, на желанието ми да споделя нещо с читателите. Отдушник на насъбралата се енергия. Така идва моментът, когато пускам думите по белия лист, за да изразя своя позиция, оценка, съгласие, несъгласие, очакване... Дълго време вършех това предимно в територията на киното. Сетне литературата взе преднина. А междувременно ме е изкушавала публицистиката. Опитвал съм и други възможности. Никога не ме е притеснявала „теорията за капката“, според която, за да постигнеш нещо, трябва непрекъснато да дълбаеш на едно място. Бавно, упорито и винаги - кап, кап, кап... До откритието. Или до заспиването? Кап, кап, кап... Не иронизирам този метод, но той не е универсален, нито задължителен. Най-добре е човек да овладява собствените си пориви и да не робува на чужди рецепти.

Аз съм явно по-широко скроен.

Сигурно ще се учудите, ако разберете, че като ученик съм свирил на цигулка в читалищния оркестър, а като студент съм пял в Академичния хор - имам златен медал от Световния младежки фестивал в Москва. Писал съм и стихове, разбира се - нелози дори... В един момент обаче загърбих всичко това - малко преди да завърша Университета - и реших, че пишещата машина ми е достатъчна. Защото тя може всичко. Стига да ѝ подсказвам думите.

Та така се почна. И до днес е така...

В едно интервю казвате, че писаното слово е вашето второ аз. Продължавате ли да вярвате, че краят на Гутенберговата ера се отлага?

Малка поправка: никога не съм казал, че краят на Гутенберговата ера се отлага. Отлага се нещо, което рано или късно предстои. Не вярвам, че печатното слово, книгата в класическия ѝ вид са обречени, заплашени от инвазията на електронните им подобия. Всички тези сайтове, файлове, имейли и прочие са много важни научни открития и информационни практики, но те са копия, обслужващ персонал, помощници на оригинала Н. В. Книгата. Хартиеното царство на Гутенберг не е заплашено.

Какви са вашите впечатления от днешната българска литература и кино? Кое от двете изкуства показва „по-висок ръст“, както се изразяват хората от бизнеса?

Литературата и киното са като скачени съдове - те са в отношения на взаимна зависимост. Литературата импулсира по-малкото си братче с идеи, сюжети и високи примери, докато то я популяризира, прави я зрима, видима, достъпна за по-голяма аудитория. И у нас, и в Холивуд е така - само мащабите са различни. Специфично за момента в България е, че поради прибързаната ликвидация на държавните структури нашето кино изпадна в дълбока криза, в кома. И трябваше да мина десетина години, за да даде отново признаци на живот. В литературата, както се знае, кризата се изрази не в принудително мълчание, а в организационно роене, в развиване на критериите и ценностите. Така или иначе книжният поток бе и е пълноводен, между другото съпътстван от множество сиви поточета. Все пак могат да се отделят десетина, а и повече книги и автори от „по-висок ръст“. В киното заглавията са по-малко, но ги има:



Със световноизвестния оперен певец Николай Гяуров, 1989 г.

„Маймуни през зимата“, „Обърната елха“, „Шивачки“ и други.

Какво лошо и какво добро ни донесоха неизбежните демократични промени след рухването на едностранната политическа система?

Преходът или т. нар. „нежна революция“ се съпровождаше у нас, освен с гръмки лозунги, със силно обединяване на многочислени слоеве от населението. В началото бе една архиглупост, наречена „връщане на земята в реални граници“, последвана от пладнешки обир на народната собственост - криминалната приватизация... Още не сме се стабилизирали, защото социалната ножица е разтворена доста широко. Едва напоследък наблюдаваме плаха и относителна устойчивост - дай, Боже, да продължи. А най-доброто, което ни се случи през Прехода, е европейското ни членство. То ни вдъхва самочувствие и надеждата, че ще бъде императивен коректив на родните ни недомислици и бездействия.

Ако трябва с по няколко изречения да представите пред непознатата аудитория най-важните от своите книги (стига да сте ги градирали по някакъв начин за себе си), как бихте го направили?

„Премного красота за един ден“ - дебютната ми книга. Тя може и да не е най-добрата, но е първата и ми лежи на сърцето. Пък и заглавието е интригуващо. „Невена Коканова“ - портрет на най-бележитата ни киноактриса. Пазя автографа ѝ върху първия екземпляр: „На Гриша с много благодарност за труда и уважението“. Тираж 15 хиляди бройки, разгра-

бени за нула време. Оттогава такъв рекорд не съм постигал. „Кръг по циферблата“ - книгата, която накара Леда Милева публично да заяви (и да го напише), че е моя фенка. „Есента на заблудените влакове“ - тя пък спечели Националната литературна награда „Богомил Нонев“, която ми е скъпа, защото носи името на мой близък човек, приятел, от когото съм научил много...

Една ваша книга се нарича „Часовник“ и разкрива, както пише в подзаглавието, „подробности от пейзажа на българския преход“. Кои от тези подробности са временни и кои не трябва да убягват от ползрението на днешните творци?

За съжаление много малко от тези „подробности“ се оказаха временни. Политическата (а и всякаква друга) конфронтация в обществото уж трябваше да заглъхва постепенно, да забюкаля поне просташките си изхвърляния - и с идването на Симеон имахме усещането, че това се случва. Само че трая от ден до пладне. Вижте днес какви настърхнали петлета кукуригат с прегракнали гласове за измислени проблеми! Няма край. Ами корупцията - да не би да сме я преборили? Ами зетъшуро-баджанакизма... Май че нищо от старите „подробности“ не е забравено, а се появяват и нови...

Участвате често като лектор при прожекции на прочути филмови ленти, представяте книги на съвременни автори в литературния салон „Старинния файтон“. Явно сте от хората, които не „мирясват“. Какво ви крепи,

„поет“ и има ли още нужда от него?

Трендафил Акациев е нещо повече от псевдоним. Много повече. Нито аз, нито някой от колегите ми сме искали „да го приватизираме“. Той беше парола, която ни събираше. Беше кауза. Е, вярно е, че тогава не сме мислили с такива високи категории - бяхме млади, необременени от предрасъдъци и грижи, пишехме на шега, на хвърчащи листчета по време на лекции и в междучасията. И се заредиха едни бисери! Те привличаха вниманието с парадоксалната си обрзаност, с чувството за хумор, което се лееше леко, без препятствия. Стиховете се помнеха и наизустяваха бързо, рецитираха се където падне - на улицата, в час, по университетските коридори и стълбища. Така нашето лично участие минаваше на заден план, напред излизаше именитият автор Трендафил Акациев, а той от своя страна се превръщаше във фолклор. За да остане повече от пет десетилетия в паметта на няколко поколения.

Без някога да сме разчитали на такъв отзвук и на такава дълголетие, сега се опитваме да обясним феномена „Акациев“. Очевидно това беше сатиричен отклик, пародия на тогавашните литературни нрави и произведения, които често плащаха дан на догматизма и ортодоксалната декларативност. Може да се каже, че Трендафил Акациев разчистваше пътя към последвалото освежаване и разкръпстване на нашата поезия.

Фактът, че той продължава битието си - и то не само в спомена, а и с нови творби и изяви - говори, че времето му не е минало. Правят се театрални интерпретации, появи се нов родствен персонаж - Акаций Трендафилов, чува се гласът на мемоаристиката и - представете си! - на „тренафилознанието“... Начало без край...

Като ерудит знаете, че застраховането е сред добре развитите дейности в европейските икономии. Имате ли впечатления от неговото състояние у нас? Само безпаричието ли е причината то да бъде малко встрани от интересите на съвременните български творци?

Не съм специалист в тази област, но споделям впечатлението ви, че хората на изкуството и културата са малко встрани от нея. Не само от паричен недоимък, но и поради липса на информация и навици. Плащаме си обикновено застраховката „Гражданска отговорност“ за разхляпани двайсетгодишни лади и почваме да умуваме защо е това название, след като то има най-вече политически и социален смисъл. Оказва се, че пасва и във финансовата сфера. Освен това думата „застраховане“ се употребява в литературата и публицистиката с друго значение - боязън да заемеш позиция, нежелание да поемеш инициатива, т. е. съзерцателно бездействие. Извън този контекст ясно е, че застраховането е бизнес, елемент на пазарното стопанство, адресиран към повече хора. Сред тях интелектуалците вероятно ще се увеличават. Но бавно. Друго не може да се очаква при ниските ни доходи. Проблемът е как да ги увеличим. Може би вие ще ни подсказате?

Въпросите заглава  
СЛАВИМИР ГЕНЧЕВ



С Кеворк Кеворкян във „Всяка неделя“, 1982 г.

кое ви зарежда във времена, които по някаква историческа неизбежност налагат определена парична диктатура над хората?

Водя се от максимата „зълудо работи, зълудо не стои“. Мисля, че тя ме крепи. Алтернативата на скръстените ръце в очакване на по-щедри времена ми изглежда химерна. И още една „подробност от пейзажа“ - за нито една от седемте книги, които съм издал напоследък, не съм получил и стотинка хонорар!

Преди време съзряхте двойствеността в заглавието на първия български филм - „Българан е галант“: че първото съществително е синоним на българин, а второто - на европеец. Продължава ли да е актуално дешифрираното от вас скрито в него послание?

Да, разбира се, ако имаме предвид не буквалното послание, а скритата в него ирония и самоирония.

Легендарният Трендафил Акациев се първа по ваше време. Заедно с Георги Ведроденски - Мортус, Емил Стоев, Иван Баджев, Георги Ивчев, Петър Караангов, Александър Миланов, Недялко Йорданов и вие сте писали под това име. Какво извика на живот този